

KS. STANISŁAW GRĘŚ

Działalność ekumeniczna w Polsce*

1. RYS HISTORYCZNY

Już we wstępnych rozważaniach należy wyakcentować fakt, że w Polsce (w ciągu dziesięciu wieków) nie miały miejsca wojny religijne. Pomimo różnych nieporozumień już w okresie międzywojennym nawiązywały się życzliwe a nieraz przyjacielskie stosunki między wyznawcami różnych Kościołów działających w Polsce. Ewidentnymi przykładami są kontakty profesorów wydziałów teologii katolickiej, prawosławnej i ewangelickiej na Uniwersytecie Warszawskim, a także cieszące się uznaniem „Gimnazjum ewangelickie” imienia Michała Reja w Warszawie, które edukowało młodzież różnych wyznań (połowę stanowili ewangelicy, a połowę katolicy).

Mówiąc o zbliżeniu różnych Kościołów i ludzi różnych wyznań należałoby też wspomnieć o działalności niektórych osób zakonnych, pracujących na terenach o różnorodności wyznaniowej, czy też o zainteresowaniu Kościoła katolickiego prawdami głoszonymi przez inne kościoły a zwłaszcza prawosławie. Faktem jest, iż wprowadzono katedry teologii wschodniej czy porównawczej w wyższych uczelniach katolickich i w Seminariach Duchownych diecezjalnych i zakonnych. Wyrazem kształtowania się nowej atmosfery religijnej wśród inteligencji było powołanie na Wyższych Uczelniach w okresie międzywojennym Chrześcijańskiego Związku Akademickiego. Związek ten miał za zadanie zainteresować młodzież różnych wyznań problematyką filozoficzną i moralną. Koła te powstały w Krakowie, Warszawie, Poznaniu i na Śląsku¹

W latach powojennych nastąpiły zmiany prawie we wszystkich dziedzinach życia. Polska - w nowych granicach - stała się krajem jednolitym pod względem wyznaniowym, z olbrzymią większością katolików (ponad 95%) wśród wierzących. W takiej sytuacji mogłyby się pojawić wątpliwości u katolików, czy jest sens zajmować się ekumenizmem, zaś wśród niekatolickich wyznań chrześcijańskich zachodziła obawa wchłonięcia ich

---

* Referat wygłoszony na Uniwersytecie Europejskim we Frankfurcie nad Odrą na zaproszenie - Förderkreis Oekumenisches Europa - Centrum e. V. Frankfurt (Oder).

¹ Por. W. Miziołek. Ekumenizm w Polsce. „Communio” 6: 1986 nr 4 s. 113.

przez Kościół katolicki. Jednak mimo takiego stanu rzeczy, właśnie w takich warunkach, w Polsce rozpoczął się autentyczny ruch ekumeniczny²

Jeżeli oceniamy działalność ekumeniczną w danym kraju, to musimy uwzględnić warunki, w jakich ona się rozwija. Inaczej wygląda ruch ekumeniczny w kraju, który posiada połowę katolików, a połowę innych chrześcijan, a jeszcze inaczej rozwija się ruch ekumeniczny tam, gdzie katolicy stanowią mniejszość, a nawet stanowią zaledwie kilka procent. Jeżeli więc oceniamy działalność ekumeniczną, to musimy też uwzględnić warunki. Inne kraje, uświadamiając sobie, że w Polsce jest większość katolików, dość pośpiesznie wyciągają wniosek, że nie ma tu ruchu ekumenicznego, a ten wniosek mimo pozorów jest błędny.

Ekumeniczne wypowiedzi Jana XXIII i zapowiedź zwołania Soboru Powszechnego, dotyczącego m.in. zjednoczenia chrześcijan, odbiły się głośnym echem w Polsce i jeszcze bardziej pobudziły ludzi do działania³

Już w czasie trwania Soboru ruch ekumeniczny wzrastał się w Polsce, zwłaszcza po Soborze Watykańskim II i ukazaniu się dekretu o ekumenizmie.

Nie sposób w jednym referacie omówić w pełni działalność ekumeniczną Kościoła katolickiego i Kościołów chrześcijańskich w Polsce oraz zaprezentować różne przejawy tej działalności w każdej dziedzinie życia. Dlatego zasygnalizuje się w ogólnym zarysie działalność ekumeniczną oficjalnych władz Kościoła katolickiego i Kościołów chrześcijańskich, Wyższych Uczelni, sympozja i spotkania ekumeniczne, piśmiennictwo oraz nabożeństwa ekumeniczne.

2. KOŚCIÓŁ KATOLICKI

Kościół katolicki rozpoczął otwartą działalność ekumeniczną w 1961r., jeszcze przed oficjalnym mandatem władz kościelnych. W październiku tego roku Kolegium księży dziekanów Warszawy powołało do życia Sekcję Ekumeniczną przy Studium Duszpasterskim w Warszawie. Działalność Sekcji obejmowała m.in. wykłady o tematyce ekumenicznej dla duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, sióstr zakonnych i dla katechetów. Z tych wykładów korzystali również ludzie świeccy. Wykłady uwzględniały problematykę ekumeniczną chrześcijańskiego Zachodu i Wschodu oraz tematykę soborową, dotyczącą jedności chrześcijan⁴

² Por. tamże s. 113 n.

³ Por. tamże s. 114.

⁴ Por. tamże.

Prace ekumeniczne otrzymały oficjalny mandat, gdy kard. Stefan Wyszyński, Prymas Polski, powołał z dniem 1 października 1962 r. Ośrodek ds. Jedności Chrześcijan przy Kurii Metropolitalnej w Warszawie. Dalszym krokiem działalności ekumenicznej Kościoła katolickiego było powołanie przez Konferencję Episkopatu Polski dnia 10 lutego 1966 roku Komisji Episkopatu ds. Ekumenizmu. Komisja ta objęła kierownictwo działań ekumenicznych w całym kraju. Zorganizowano w poszczególnych diecezjach przy kuriach biskupich referaty, ośrodki czy też sekcje ekumeniczne, względnie wyznaczono w wydziałach duszpasterskich referenta ds. Ekumenizmu. Komisja ds. Ekumenizmu realizowała i realizuje po dziś dzień wskazania Stolicy Apostolskiej i Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan i innych Kongregacji rzymskich. Opracowuje i zaopatruje w materiały ekumeniczne diecezje i inne ośrodki naukowe i duszpasterskie. Przygotowuje program na Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Od roku 1970 Komisja wydaje kwartalnik „Biuletyn Ekumeniczny”, poświęcony tym właśnie zagadnieniom. Komisja zaprojektowała wykłady o ekumenizmie jako przedmiot obowiązkowy we wszystkich Seminariach Duchownych i określiła ich program. Nawiązała kontakty z Kościołami zrzeszonymi w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Z propozycją nawiązania oficjalnych kontaktów i współpracy ekumenicznej wystąpiła Komisja ds. Ekumenizmu pismem z dn. 29 września 1971 roku. Dnia 17 stycznia 1974 roku Polska Rada Ekumeniczna wyraziła zgodę na te propozycje. Oczywiście, przed nawiązaniem oficjalnych kontaktów były prowadzone wstępne rozmowy. Po nawiązaniu oficjalnych kontaktów powstała Komisja Mieszana do ds. Kontaktów, skład jej stanowiła równa liczba członków z jednej i drugiej strony i dwaj współprzewodniczący; zbierała się dwa razy w roku. W wyniku działalności Ekumenicznej Komisji Mieszanej została powołana dnia 7 grudnia 1977 roku Podkomisja do dialogu doktrynalnego, która na samym początku zajęła się rozmowami na temat wzajemnego uznania ważności Chrztu w każdym Kościele zrzeszonym w Polskiej Radzie Ekumenicznej. Następnym tematem była sprawa małżeństw o różnej przynależności kościelnej. Komisja zajmuje się także sprawami bieżącymi, dotyczącymi współpracy ekumenicznej jak: organizowanie Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, kontaktami i wizytami gości zagranicznych, różnymi uroczystościami i rocznicami w poszczególnych Kościołach⁵

---

⁵ Por. tamże s. 115 nn.

3. POLSKA RADA EKUMENICZNA

Początki Polskiej Rady Ekumenicznej sięgają 1940 roku. Gdy jeszcze nie istniała Polska Rada Ekumeniczna, już odbywały się zebrania ekumeniczne. Dopiero pod koniec 1942 roku ukonstytuowała się Tymczasowa Rada Ekumeniczna. W marcu 1944 roku, w kaplicy metodystycznej w Warszawie, dokument podpisali duchowni następujących Kościołów: ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego, mariawitów, metodystów i narodowego. Pierwsze publiczne wystąpienie Tymczasowej Rady Ekumenicznej odbyło się 14 października 1945 roku. Współpracę zadeklarowali również baptyści i prawosławni. Zorganizowano wspólne nabożeństwo, a następnie na posiedzeniu plenarnym potwierdzono swoją przynależność do Rady Ekumenicznej i zobowiązania do propagowania w swoich środowiskach wyznaniowych ekumenicznego ducha braterstwa i współpracy. Właściwe ukonstytuowanie się Polskiej Rady Ekumenicznej nastąpiło w Warszawie 15 listopada 1946 roku; wtedy przyjęto tymczasowy statut i wybrano władze⁶

Do roku 1950 Polska Rada Ekumeniczna prowadziła działalność ekumeniczną, organizując Tygodnie modlitw o jedność chrześcijan, nabożeństwa ewangelizacyjne, ekumeniczne tygodnie biblijne. Podjęto też temat katolickiego i protestanckiego stanowiska wobec sakramentu Chrztu i Eucharystii. Rozpoczęto również działalność ekumeniczną wśród młodzieży. Polska Rada Ekumeniczna wydawała (1947 – 1950) czasopismo „Kościół Powszechny” dla użytku Kościołów członkowskich. W latach 1950 – 1957 nastąpiły pewne trudności i jej działalność osłabła. Po tym okresie wzmożło się działanie Polskiej Rady Ekumenicznej. Wydano pierwszy numer „Ekumenicznego Biuletynu Prasowego” Ożywiły się kontakty ze Światową Radą Kościołów. W 1958 roku został zatwierdzony przez władze państwowe statut Polskiej Rady Ekumenicznej. W skład Polskiej Rady Ekumenicznej wchodziło 8, a obecnie 7 Kościołów. Posiada ona swoje Oddziały wojewódzkie. Polska Rada Ekumeniczna prowadzi działalność patriotyczno-pokojową⁷

Działalność i współpraca z Kościołem katolickim, została omówiona w pkt. 2 - Kościół katolicki.

⁶ Por. K. Karski. Dążenia ekumeniczne we współczesnym świecie. Warszawa 1974 s. 282 n.

⁷ Por. tamże s. 283 nn.

4. WYŻSZE UCZELNIE

W Polsce istnieją uczelnie wyznaniowe, którym nie obce są zagadnienia ekumeniczne gdyż prowadzone są wykłady i seminaria naukowe z tej dziedziny. Z katolickich uczelni, które posiadają katedry ekumeniczne, należy wymienić: Katolicki Uniwersytet Lubelski, w którym istnieje Instytut Ekumeniczny, Akademię Teologii Katolickiej w Warszawie posiadającą przy Wydziale Teologicznym katedrę ekumenizmu. Uczelnią Kościołów chrześcijańskich jest Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie.

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI

Katolicki Uniwersytet Lubelski zajmował się sprawami ekumenizmu z chwilą powstania Sekcji Teologii Porównawczej i Ekumenicznej (15.VI.1970), a właściwą działalność ekumeniczną rozpoczął z chwilą powstania na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Instytutu Ekumenicznego (16.V.1983), który posiada trzy katedry: teologii ekumenicznej, protestanckiej i prawosławnej. Instytut Ekumeniczny prowadzi działalność naukowo dydaktyczną oraz publikuje książki, wydawnictwa seryjne, artykuły i recenzje książek; kształci wykładowców zagadnień ekumenicznych, organizuje sympozja oraz prowadzi współpracę z ośrodkami ekumenicznymi w kraju i za granicą⁸

AKADEMIA TEOLOGII KATOLICKIEJ

Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie przy Wydziale Teologicznym posiada katedrę ekumeniczną, która prowadzi działalność dydaktyczną naukową oraz pracę naukowo badawczą, przygotowując wykładowców ekumenizmu dla Seminariów Duchownych. Profesorowie i wykładowcy Akademii Teologii Katolickiej uczestniczą w sympozjach krajowych i zagranicznych, Katedra teologii ekumenicznej wydaje materiały z sympozjów, a jej pracownicy publikują artykuły, sprawozdania, tłumaczenia, recenzje o charakterze ekumenicznym. Biorą udział w nabożeństwach ekumenicznych. Współpracują z Chrześcijańską Akademią Teologiczną, są uczestnikami przy przewodach doktorskich i habilitacyjnych przeprowadzanych

---

⁸ T. Wyszomirski. Katolicki Uniwersytet Lubelski. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1985 nr 1 s. 53-60; S. J. Koza. Z historii Instytutu Ekumenicznego KUL. „Roczniki Teologiczne” 40: 1993 z. 7 s. 163-170; J. S. Gajek MIC, S. J. Koza. Działalność naukowa Instytutu Ekumenicznego KUL w roku 1993, „Roczniki Teologiczne” 41: 1994 z. 7 s. 193-201.

w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej. Wygłaszają referaty w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej i uczestniczą nawzajem w inauguracji roku akademickiego⁹

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGII

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie istnieje jako Uczelnia międzywyznaniowa, która posiada sekcję teologii ewangelickiej, teologii starokatolickiej i teologii prawosławnej. Uczelnia chrześcijańska prowadzi działalność naukowo-dydaktyczną, zajmuje się publikacją książek i artykułów, kształci duchownych, podejmuje działalność ekumeniczną oraz nawiązuje kontakty z uczelniami zagranicznymi a także katolickimi w Polsce takimi jak: Akademia Teologii Katolickiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski. Profesorowie Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej służą jako recenzenci przy przewodach doktorskich i habilitacyjnych w Akademii Teologii Katolickiej i Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Formą współpracy jest także wymiana wykładowców. W inauguracji roku akademickiego uczestniczą rektorzy i przedstawiciele katolickich uczelni oraz uczelni chrześcijańskiej. Wykładowcy i studenci biorą udział w sympozjach organizowanych przez Akademię Teologii Katolickiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski¹⁰

4. SYMPOZJA I SPOTKANIA EKUMENICZNE

W Polsce dość często organizuje się sympozja ekumeniczne o zasięgu międzynarodowym i krajowym. Organizują je uczelnie chrześcijańskie, Seminaria Duchowne, różne Kościoły chrześcijańskie oraz referenci diecezjalni w swoich diecezjach a także zakony męskie i żeńskie. Tematyka jest bardzo różnorodna, a prelegenci wywodzą się z różnych wyznań. Prelegenci wywodzą się z różnych wyznań. Tematyka jest różnorodna - uwzględnia ważne rocznice, omawia wybitne postaci, przybliża działaczy ekumenizmu. Nie sposób w jednym referacie wyliczyć wszystkie sympozja, nie mówiąc już o przedstawieniu ich tematyki. Wskaże się dla przykładu tylko nieliczne.

Z okazji 500 rocznicy urodzin Marcina Lutra Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie zorganizowała w dniach 9-10 listopada 1982 roku

⁹ A. Grześkowiak. Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1984 nr 3 s. 48-54; W. Słomski. Działalność katedry teologii ekumenicznej w Akademii Teologii Katolickiej. „Biuletyn Ekumeniczny” 24: 1995 nr 1 s. 85-88.

¹⁰ A. Grześkowiak. Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie - uczelnią ekumeniczną. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 2: 1984 s. 29-35.

symposium ekumeniczne „Marcin Luter w refleksji ekumenicznej”¹¹, a w niespełna tydzień odbyło w tej samej Uczelni symposium poświęcone Słowu Bożemu¹². Z kolei Akademia Teologii Chrześcijańskiej uczciła sesją rocznicę Reformatora w następnym roku w dniach 21-22 listopada¹³. Również w innych regionach Polski uczczono rocznicę urodzin Marcina Lutra. W Olsztynie 22 października 1983 roku miała miejsce sesja ekumeniczna¹⁴.

Od 1991 roku organizuje się międzyuczelniane sympozja ekumeniczne. Inicjatywa tych sympozjów powstała w 1990 roku w instytucie Ekumenicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, a ich organizatorami są: Instytut Ekumeniczny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Akademia Teologii Katolickiej i Chrześcijańska Akademia Teologii. Tematyka jest wspólnie uzgadniana. W 1996 roku 14 maja odbyło się w auli Chrześcijańskiej Akademii Teologii czwarte symposium międzyuczelniane, międzynarodowe symposium na temat: „Unia Brzeska po czterech stuleciach” miało miejsce w dniach 20-21 IX 1995 roku na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Międzynarodowe symposium poświęcone 350 rocznicy „Colloquium Charitativum” odbyło się w Toruniu (13- 15.X.1995), z udziałem przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan, kard. Edwarda Cassidy'ego, nuncjusza apostolskiego w Polsce abp. Józefa Kowalczyka, przedstawiciela Światowej Federacji Luterńskiej ks. Eugena Branda, marszałka Senatu, przedstawicieli Kościołów chrześcijańskich w Polsce oraz wielu innych osobistości¹⁵.

Tematyka sympozjów jest bardzo różnorodna. Dotyczy ona chrześcijańskiego Zachodu, ale także uwzględnia chrześcijański Wschód. Jemu było poświęcone symposium na temat: „Dziedzictwo słowiańskiego Wschodu”, które odbyło się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w dniach 12-14 października 1983 roku¹⁶. Na sympozjach poruszana jest również tematyka trudniejsza, jak np. kult Maryjny, który to temat podjęto w Olsztynie 20 stycznia 1983 roku. Wzięli w nim udział katolicy i protestanci, duchowni i świeccy oraz historycy olsztyńscy¹⁷. Nie obawiano się również, w związku

¹¹ Por. W. M. Leyk. Symposium ekumeniczne „Marcin Luter w refleksji ekumenicznej” „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1983 nr 1 s. 74-78.

¹² A. Grześkowiak. Symposium ekumeniczne „O Słowie Bożym” w ATK. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1983 nr 1 s. 79-80.

¹³ Tenże. Sesja z okazji 500 rocznicy urodzin Marcina Lutra. Chrześcijańska Akademia Teologiczna. Warszawa 21-22 listopada 1983 r. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1984 nr 2 s. 57-60.

¹⁴ K. Gołębiowski. Sesja z okazji 500 rocznicy urodzin Marcina Lutra. Olsztyn 1983 „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1984 nr 1 s. 73-74.

¹⁵ „Biuletyn Ekumeniczny” 24: 1995 nr 4 s. 34-40.

¹⁶ T. Wyszomirski. Dziedzictwo słowiańskiego Wschodu Symposium na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Lublin 12-14 październik 1983. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1984 nr 1 s. 75-76.

¹⁷ W. M. Leyk. Symposium ekumeniczne „Kult maryjny wśród ewangelików i katolików na Mazurach” „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 1983 nr 2 s. 68-69.

z Rokiem Maryjnym, obchodzonym w Kościele katolickim, urządzić sympozjum Maryjno ekumenicznego w Diecezjalnym Seminarium Duchownym w Gościkowie - Paradyżu dnia 23 stycznia 1988 roku, gdzie wygłosili referaty przedstawiciele: z Kościoła Chrześcijan Baptystów, Prawosławnego, Zielonoświątkowców oraz katolickiego. Również w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan przygotowano nabożeństwa Maryjno ekumeniczne z udziałem duchownych z Kościołów Chrześcijańskich¹⁸ Należy jeszcze dodać, iż są organizowane sympozja dla siostr zakonnych.

Oprócz sympozjów ekumenicznych organizowane są co roku spotkania ekumeniczne dla wykładowców ekumenizmu w Seminarium Duchownym i Wyższych Uczelniach, a także referentów diecezjalnych ds. Ekumenizmu celem omówienia nabożeństw ekumenicznych. Prowadzone są także systematyczne, lub okazyjne wykłady ogólnie dostępne dla duchownych i świeckich. Od 1965 roku systematycznie w każdą pierwszą środę miesiąca prowadzone są seminaria ekumeniczne przy kaplicy SS. Dominikanek Misjonarek Jezusa i Maryi w Warszawie. Od wielu lat każdego roku organizowane są rekolekcje ekumeniczne w Laskach k/Warszawy dla kapłanów z kościoła katolickiego i duchownych z kościołów chrześcijańskich. Rekolekcyonistami są duchowni z Kościoła katolickiego i z Kościołów chrześcijańskich. Udział biorą duchowni katolicy i niekatolicy. Prowadzone są również rekolekcje ekumeniczne dla młodzieży, a od 1984 roku młodzież różnych wyznań może spotkać się na kilkudniowym obozie - w Kodniu nad Bugiem.

5. EKUMENICZNE PIŚMIENNICTWO

Z czasopism ściśle ekumenicznych należy wymienić kwartalnik „Biuletyn Ekumeniczny” wydawany od 1970 roku przez komisję Episkopatu ds. Ekumenizmu. Podaje on wiadomości o ruchu ekumenicznym w kraju i na świecie oraz opracowania teologiczne, historyczne i duszpasterskie o treści ekumenicznej, a także sprawozdania z nabożeństw ekumenicznych. Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wydaje „Roczniki Teologiczno Kanoniczne”. Od roku 1980 zamieszczano tam artykuły o tematyce ekumenicznej. Tom 27: 1980 z. 2 tychże Roczników posiada podtytuł Teologia fundamentalna ekumeniczna i dogmatyczna. Natomiast w 1991 roku powyższe Roczniki otrzymały nową nazwę „Roczniki Teologiczne”, zeszyt 2 zawiera problematykę ekumenizmu podobnie jak

---

¹⁸ St. Gręś. Modlitewne spotkania Ekumeniczne w diecezji Gorzowskiej w związku z Rokiem Maryjnym. „Biuletyn Ekumeniczny” 17: 1988 nr 4 s. 5-10.

poprzednie zeszyty. Od roku 1993 zeszyt nr 2 podaje Teologię dogmatyczną i fundamentalną, a zeszyt nr 7 Roczników Teologicznych poświęcony jest Teologii ekumenicznej. Prezentuje on artykuły, sprawozdania recenzje i kronikę. W 1982 roku Akademia Teologii Katolickiej rozpoczęła wydawać „Studia Ekumeniczne” Od 1983 roku ukazuje się też kwartalnik „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” Kwartalnik ten udostępnia swoje łamy do publikacji prac wszystkim Kościołom. Zamieszcza artykuły, recenzje, sprawozdania i dokumenty, przegląd prasy, sylwetki wybitnych osobistości, kronikę wydarzeń ekumenicznych, bibliografię publikacji książkowych i czasopism polskich. Konsystorz Kościoła Ewangelicko - Reformowanego od 1956 roku wydaje Miesięcznik religijno społeczny „Jednota”, poświęcony ewangelicyzmowi i ekumenii. Trzeba też podkreślić, że inne czasopisma polskie zamieszczają wiele artykułów, informacji i sprawozdań ekumenicznych np. miesięcznik „Znak” Wśród wielości zagadnień miesięcznik ten posiada dość wyraźną linię teologiczną. Chociaż nie jest pismem teologicznym, w ścisłym tego słowa znaczeniu, to jednak w ciągu 38 lat (1945-1984) w jego 356 numerach liczących łącznie 47532 strony druku aż 969 artykułów (13502 strony) zajmuje się tematyką teologiczną. Wiele miejsca poświęcił on także problematyce ekumenicznej, publikując 123 artykuły (1337 stron) z tej dziedziny. W większości są to artykuły polskie (94), a 22 z nich to tłumaczenia. Dochodzą do tego jeszcze artykuły religioznawcze (77 artykułów - 819 stron), poszerzające lub uzupełniające problematykę ściśle ekumeniczną. „Znak” nie ograniczył się i nie ogranicza się nadal do jednego tylko rodzaju ekumenizmu, mianowicie ekumenizmu katolickiego, lecz zajmuje się problemami nurtującymi wszystkie Kościoły i wspólnoty¹⁹ Również Dwumiesięcznik „Ateneum Kapłańskie”, chociaż nie jest czasopismem ściśle ekumenicznym, zamieścił w latach 1962 - 1992 aż 120 artykułów ekumenicznych, co daje w sumie ponad 1000 stron druku. Bibliografia dialogu chrześcijańsko judaistycznego za lata 1945-1993 - liczy 1647 pozycji. Można też zauważyć, że w Polsce dużo pisze się na temat zagadnień ekumenicznych, a to świadczy o zainteresowaniu zagadnieniami i działalnością ekumeniczną. Z racji zainteresowań i specjalizacji wprowadzam do komputera bibliografię ekumeniczną (jest już prawie na ukończeniu). Znalazłem ok. 6800 pozycji polskich, które ukazały się na przestrzeni 50 lat (1945 - 1995).

¹⁹ Tenże. Rozwój ruchu ekumenicznego. Próba syntezy oparta na materiałach publikowanych w miesięczniku „Znak”. „Studia Paradyskie” 2: 1987 s. 337-364.

6. NABOŻEŃSTWA EKUMENICZNE

Nabożeństwa ekumeniczne w Kościele katolickim z udziałem Kościołów chrześcijańskich rozpoczęły się w 1962 roku. Szczególnie starannie przygotowany jest przez Komisję Episkopatu ds. Ekumenizmu i Polską Radę Ekumeniczną Tydzień Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan (18-25. I), który w zasadzie nigdy nie mieści się w tym terminie, tylko zawsze przedłuża się, zwłaszcza w większych miastach, gdzie organizuje się modlitwy z udziałem różnych Kościołów, w różnych Kościołach chrześcijańskich i katolickich, oczywiście z postugą Słowa Bożego duchownych różnych wyznań. Nabożeństwa ekumeniczne najczęściej organizowane są w styczniu, w okresie Zesłania Ducha Świętego, także z racji różnych okoliczności (a nawet bez żadnych okoliczności). Oprócz wspomnianych organizatorów nabożeństw, którzy przygotowują też materiały dostępne we wszystkich regionach Polski, nabożeństwa ekumeniczne organizują duszpasterze w swoich parafiach według uznania i potrzeb duszpasterskich. Urzędnicy państwowi (urządając różne rocznice) zapraszają nierzadko przedstawicieli różnych Kościołów i proszą o przeprowadzenie nabożeństwa ekumenicznego. Przykładem takiego nabożeństwa może być 21 IV 1993 w Gorzowie, gdzie na cmentarzu żydowskim uczczono 50 rocznicę powstania w „Getcie warszawskim” W uroczystości i nabożeństwie wzięli udział mieszkańcy Gorzowa, przedstawiciele władz wojewódzkich i miejskich oraz duchowni przedstawiciele Kościołów: rzymsko-katolickiego, prawosławnego, polsko-katolickiego, ewangelicko- Augsburgskiego, greko-katolickiego i baptystów. Ksiądz dr Stanisław Gręś, członek Komisji ds. Ekumenizmu Episkopatu Polski odmówił modlitwę ekumeniczną w intencji ofiar holocaustu²⁰

Należałoby jeszcze wspomnieć o działalności ekumenicznej Towarzystwa Biblijnego w Polsce, które organizuje Ekumeniczne Niedziele i Soboty oraz Ekumeniczne Dni Biblijne. Z Towarzystwem współpracuje kościół katolicki i należy też do komitetu koordynacyjnego.

To, co wyżej przedstawiłem, jest tylko ogólnym zarysem działalności ekumenicznej w Polsce, ponieważ nie sposób omówić całej działalności w jednym referacie. Czasem się słyszy, że w Polsce nie istnieje ekumenizm; jest to błędne stwierdzenie. Na pewno wiele w Polsce się zrobiło pod względem ekumenicznym, zresztą w dość specyficznych polskich warunkach. Nie można też powiedzieć, że wszystko zostało już wykonane; z pewnością były i będą problemy i trudności, a także jakieś nieporozumienia między Kościołami, aż do chwili uzyskania pełnej jedności. Na zakończenie chciałbym przeprosić, jeżeli jakiejś działalności ekumenicznej danego Kościoła nie uwzględniłem. Jest to opracowanie fragmentaryczne.

²⁰ M. T. Gorzowianie uczcili pamięć getta. „Gazeta Lubuska” 41: 1993 nr 93 s. 1.